

Marokko 2010

Wat er aan vooraf ging

Marokko staat al langer op ons lijstje en april 2010 gaat het dan eindelijk gebeuren. Een ideale periode om op pad te gaan want het is er nog niet te warm. We regelen van te voren niks, dat zien we allemaal wel als we er zijn. Wél krijgen we gaandeweg de invulling voor ogen; eerst een paar dagen Marrakech, daarna een driedaagse trekking door het Atlasgebergte en een paar dagen met een huurauto door wat valleien en tot slot nog even naar de kust. Oftewel: de hektiek van de stad, de rust van de bergen en het platteland en de ontspanning van het water. Een supercombinatie!

Zondag 11 april – nachtelijke vlucht naar Marrakech

In het holst van de nacht gaat de wekker en om drie uur 's nachts vertrekken we met een busje vanaf het Arnhemse stadion Gelredome. Voor het eerst vertrekken we vanaf vliegveld Weeze. Met een prijsvechter en dat zullen we weten ook! We betalen vijftien euro per rugzak, geen kotszakken, vrije zit (behalve de piloot ☺), eten en drinken tegen betaling, de stoelen kunnen niet in de luie stand. Gelukkig is het maar drieënhalf uur vliegen en 's ochtends vroeg landen we in de koningsstad Marrakech, ook wel 'Parel van het zuiden' genoemd. Het is hier twee uur vroeger dan in Nederland.

Het gaat allemaal tergend langzaam bij de douane en ze kijken nog nors ook. Als we een uur later aan de beurt zijn, gooien we met een 'Assalaam aleikum' al onze charmes in de strijd. En inderdaad: het ijs is gebroken in het warme Marrakech! We wisselen wat euro's voor Dirham. Eén euro is ongeveer tien Dirham. Dan nemen we de bus naar Square Foucauld, een lommerrijk plein in het centrum van Marrakech waar veel mensen verkoeling zoeken. Al snel komen we uit op Bâb Agnou, een drukke toeristenstraat. Vol verbazing kijken we naar alle blote benen en schouders, het lijkt hier de Costa Brava wel! Het stikt er van de Franse gezinnen, ze komen hier waarschijnlijk zo graag omdat ze hier met Frans zo goed uit de voeten kunnen. Daarna begint via een wirwar van steegjes de zoektocht naar een hotel en dat valt niet mee want het blijkt de drukste periode van het jaar te zijn. Hadden we niet toch beter kunnen reserveren?

Uiteindelijk vinden we een plek in Hôtel Dar Youssef. Het is een fijne kamer met zicht op de schoorstenen van een Hammam. Maar geen spiegel, prullenbak, WC-papier en (voor Vincent erg belangrijk) haakjes. En gedeeld sanitair. We zijn moe door het absurd vroege vertrek uit Arnhem en doen daarom eerst een dutje. Daarna zijn we klaar voor de drukte, de hitte en de soeks. In onze reisgids lezen we: "Maar het zijn vooral de kleurrijke en luidruchtige soeks die bezoekers aan Marrakech zich zullen herinneren; het zijn wellicht de rijkste, gevarieerdste en fascinerendste ter wereld. Duizenden ambachtslui trachten er in een koortsachtige sfeer dag na dag te overleven."

We beginnen bij Place Jemaa-el-Fna, het bekendste plein van Marrakech. Het is er bloedheet en vrijwel leeg. Moeilijk voor te stellen dat het hier eind van de middag in korte tijd helemaal volstroomt en verandert in één grote heksenketel. Na onze eerste verse sinasappel jus duiken we de soeks in, een doolhof van steegjes waar vooral veel souvenirs verkocht worden: leren tassen, muiltjes, schalen, kruiden, lampen. Te veel om op te noemen. De verkopers proberen ons van alles te verkopen, maar ze dringen niet echt aan. Dat valt ons 100% mee na alle horrorverhalen vooraf. Het scheelt al een hoop dat we slecht Frans spreken. Alles krioelt door elkaar, inclusief brommers en ezelskarren. Het lijkt wel of we in een film van duizend en één nacht beland zijn! Wat zou je hier graag onbepaald foto's willen maken, maar de mensen willen het helaas niet en dat kan behoorlijk frustrerend zijn.

Via een enorme tapijtenwinkel belanden we in een theetuin, een ware oase en ver weg van de drukte van alledag. We tanken letterlijk bij met een potje muntthee en lopen daarna weer

terug naar Place Jemaa-el-Fna. Het plein heeft inmiddels een ware metamorfose ondergaan, eigenlijk is het een enorm theater in de open lucht. Slangenbezweerders, waarzeggers, muziekgroepjes, waterdragers, eettentjes. Ze proberen allemaal wat aan je te verdienen. Na het eten kunnen we makkelijk zeggen dat we al gegeten hadden, maar ook dan roepen ze verschrikt: "You're so skinny!!" Gelukkig is het niet alleen iets voor toeristen, maar komen er ook veel Marokkanen: om slakken te eten, in gokspelletjes te tuinen of hun geluk te beproeven met een bokswedstrijdje. Al vroeg lopen we terug, we zijn versleten na zo'n lange dag!

Maandag 12 april – onze eerste tajine

We zitten in de medina, de oude binnenstad, maar het was vannacht verrassend stil. Heerlijk zo'n islamitisch land zonder honden! Vlak bij het hotel vinden we een leuk lokaal ontbijtadresje. Een pannenkoek met la vache qui rit en thee (zoals altijd mierzoet en met munt). Een vrouw is aan de lopende band aan het bakken en heeft de wind er goed onder. Ze treedt ferm op tegen alle mannen die in de weg lopen of anderszins iets doen. Al met al vermaken wij ons kostelijk en dat voor 10 dirham (ongeveer 1 euro).

Na het ontbijt duiken we de soeks weer in, het mag een wonder heten dat Vincent er zijn weg weet te vinden! Daarna is het tijd voor de Place de Rahba-Kedima, de vroegere graan- en slavenmarkt. De slavenmarkt bleef trouwens tot in 1920 bestaan. Nu worden er volop tweedehands spullen verkocht van in onze ogen veel waardeloze rommel, een goede graadmeter voor het welvaartsniveau van de mensen. En verder allerlei etenswaren: groente, vlees, slakken, schildpadden. Kortom, het leven van alledag. De toeristen zijn op één hand te tellen, omdat die veelal alleen geïnteresseerd zijn in souvenirs. Na een koppie muntthee is het al weer hoog tijd voor onze siësta en daarna lopen we wat zuidelijker. Dit is een heel ander Marrakech met veel verkeer en brede straten.

De routebeschrijving naar de Saadische graven is wat vaag: "De toegangspoort bevindt zich aan het einde van een steegje links, voorbij de muur van de moskee." Het kost echter weinig moeite om ze te vinden, aangezien er busladingen vol Fransen worden afgezet. Het kopen van een kaartje kost wat meer moeite want de kaartjesverkoper is druk aan het telefoneren. Als we aanstalten maken om naar binnen te lopen, komt hij toch maar in actie. De graftombes maken weinig indruk, maar dat zal wel komen omdat we helemaal vastlopen in grote klonten toeristen. Daarna lopen we naar het El-Badipaleis, of wat daar nog van over is. Het is enorm groot (de Marokkanen zijn erg koningsgezind) en het kost weinig moeite om je voor te stellen hoe mooi dit geweest moet zijn. Het is nu in bezit genomen door de ooeivaars. Vanaf de terrassen hebben we een mooi uitzicht op hun grote nesten die ze op de buitenmuren hebben gemaakt en op de stad.

We zijn nu vlak bij de Mella, de oude joodse wijk waar ooit 36.000 joden hebben gewoond en nu nog maar zo'n 20. Hier ervaren we voor het eerst echt het leven van alledag. Mensen die een praatje maken, kinderen die uit school komen, eindelijk geen toeristenwinkels. We zien kans aan de praat te raken met de enige dronkaard van Marrakech en kopen een heerlijke donut bij een stalletje. Kon dit maar eeuwig duren, maar uiteindelijk komen we toch weer in een toeristisch gedeelte en opeens staan we voor ons ontbijtadresje van vanmorgen. We zijn helemaal verrast dat we hier uitkomen.

's Avonds eten we onze eerste tajine, het meest verspreide gerecht van Marokko. Het wordt bereid geserveerd in een ronde, geglazuurde aarden schotel en een kegelvormig deksel en de variëteiten zijn talrijk. Daarna reserveren we alvast een kamer in Riad Hamza voor als we terugkomen van de trekking. Een riad is een traditioneel huis in de medina, vaak omgebouwd tot een sfeervol hotel. Echt goedkoop is het niet, maar het is in ieder geval een mooi en comfortabel onderkomen. Morgen kunnen we de bagage brengen die we de komende dagen niet nodig hebben.

Dinsdag 13 april – opgepropt in een grandtaxi naar Imlil

Na een heerlijk broodje kaas als ontbijt gaan we op zoek naar een huurauto voor na de trekking. Dat blijkt niet mee te vallen, omdat april de drukste maand is. Uiteindelijk lukt het gelukkig wél, al was het waarschijnlijk makkelijker en goedkoper geweest om het vanuit Nederland te regelen. We pakken de bagage om en brengen een deel naar het riad. Daarna moeten we in Imlil zien te komen, het startpunt van de trekking, met eventueel een overstap in Asni. Het is ons volslagen onduidelijk hoe we daar met het openbaar vervoer moeten komen. Iedereen zegt wat anders en uiteindelijk kiezen we voor de optie die het meest logisch klinkt. We wringen ons in een overvolle bus die langzaam maar zeker steeds leger wordt. Dit kan nooit goed zijn en het dreigt danig in de soep te lopen; met maar weinig Frans kom je hier nergens en de reisgids hebben we in het riad achtergelaten om gewicht te sparen. En inderdaad: we zitten in de verkeerde bus en moeten weer helemaal terug naar het beginpunt.

De tijd begint te dringen en we besluiten een taxi te pakken om de stad uit te komen. We worden afgezet bij de verzamelplek van de grands taxi's, maar zien alleen maar gewone taxi's. Het blijkt de bedoeling te zijn dat we ons hier met z'n zessen in wringen. Alleen zijn we de enigen die naar Imlil willen en dan betaal je de volle mep, namelijk 250 dirham (i.p.v. 50 per persoon bij een volle grand taxi). Ai, dat is wel heel prijzig en besluiteloos hangen we wat rond. Tot er een Amerikaan met vier stoeltjes aan komt rennen die ook naar Imlil moet. James blijkt voor een ontwikkelingsorganisatie te werken en begint rap in het Arabisch te praten. Hij betaalt als vaste klant 30 dirham en 10 extra vanwege al zijn bagage. We besluiten om nog even te wachten of er nog passagiers bijkomen en al vrij snel komen er nog drie heren bij en het zijn geen dunnetjes. Samen met James wringen ze zich op de achterbank, wij zitten relatief riant op de voorbank met een stoeltje van James op schoot. Het is een relaxte rit en we maken voor het eerst kennis met het platteland van Marokko. In de verte zien we de besneeuwde toppen van de Hoge Atlas en verder vooral veel ezels en kamelen.

Na vijf kwartier zijn we in Imlil, een piepklein plaatsje, en daar begint de zoektocht naar een slaapplek. Uiteindelijk doen we iets wat we doorgaans niet doen: we gaan mee met een man (mr. Abdul) die ons op straat aanspreekt en een dorpje verderop woont. Vincent gaat eerst mee om polshoogte te nemen, Ingrid wacht met de bagage. Hij komt wildenthousiast terug. Het eerste stukje kunnen we met de auto en mr. Abdul laadt de spullen in de achterbak. Door alle consternatie over zijn nieuwe gasten heeft hij de handrem niet gebruikt en zachtjes rolt de auto achteruit de helling af. Mr. Abdul kijkt verschrikt door het achterraam naar binnen en probeert de auto tegen te houden maar Vincent heeft al kordaat de handrem aangetrokken. Het laatste stuk moeten we sowieso lopen want door het dorpje loopt maar een heel smal pad.

Wat een schattig dorpje! Een pad kronkelt steil omhoog met links en rechts wat huisjes. De mensen zijn soms afwachtend, soms vriendelijk en inmiddels zeggen we met het grootste gemak 'bonjour' en 'ça va'. Wat zijn we op een fantastische plek beland, zoiets kom je maar zelden tegen. Het terras biedt aan de ene kant een schitterend uitzicht op de bergen en aan de andere kant op het leven van alledag: een moeder die met haar kind een paar schapen voor zich uitdrijft, een ezel die zijn weg zoekt over het hobbelpaadje, kinderen die met een leuke voetbal spelen. En wij maar in de zon muntthee drinken en walnoten eten. We maken kennis met Mira, de vrouw van mr. Abdul, en hun vier kinderen die allemaal keurig een handje komen geven.

Na de thee maken we een ronde door het dorpje. Het is tegen een helling gebouwd dus we maken de nodige hoogtemeters. Soms is het echt een beetje klauteren. Plotseling stuiten we op een groepje vrouwen met schapen. Vincent kan gewoon doorlopen, maar bij Ingrid gaat er een schaap midden op het smalle pad staan. Ze grijpt hem bij zijn vacht en trekt hem kordaat opzij wat een goedkeurend geschaterlach van de dames oplevert. En zo rollen we van het ene mooie plaatje in het ander zonder dat je er een foto van kan maken. Als de zon ach-

ter de bergen verdwijnt lopen we terug. Vlak bij ons huis blijkt er een fikse ruzie tussen twee vrouwen te zijn. Het hele dorp kan meegenieten en ook wij kunnen het vanaf het balkon op de voet volgen. Het gaat er ongekend fel aan toe en beide vrouwen moeten met vereende krachten uit elkaar gehouden worden. Inmiddels zijn er in ons huis twee vrouwen bijgekomen om Mira te helpen met koken. Omdat we op 1.850 meter hoogte zitten, koelt het behoorlijk af. Binnen krijgen we een heerlijke tajine voorgeschoteld en mr. Abdul pakt de kaart erbij om ons de route te laten zien (hij is berggids). Morgen beginnen we aan onze trekking.

Woensdag 14 april – dag 1 van de trekking

De zon schijnt op het terras dus we hebben geen haast om te vertrekken. Sterker nog, als we de huurauto niet hadden vastgelegd waren we hier erg graag nog een dag gebleven. Het ontbijt is lekker en overvloedig met thee, brood, jam en honing. Het is buiten de grote steden heel gebruikelijk dat je één bedrag betaalt waar alles in zit: avondeten, overnachting, ontbijt en thee tussendoor. Bij mr. Abdul is het 120 dirham per persoon en gaandeweg de reis krijgen we vergelijkingsmateriaal en merken we hoe weinig dit is. We schrijven voor mr. Abdul in het Engels een recommandation, want we hebben in die korte tijd al een groot vertrouwen in hem gekregen.

De meesten die hier een trekking gaan doen, kiezen voor de Toubkal, met 4.167 meter de hoogste top van Marokko en de een na hoogste van Afrika. Om er een glimp van op te vangen, lopen we zonder bepakking een stukje in die richting. We zien de top heel even voor het wolkendek dichttrekt. Onderweg komen we mr. Abdul tegen, hij gaat met zijn ouders naar de dokter. We zeggen elkaar gedag, pakken de laatste dingen in en gaan tegen de middag op pad. Met onze slaapzak, een grote waterzak en een tas vol repen voor de lunch.

De route van deze trekking hebben we van Patrick, een vriend van Vincent die helemaal weg is van Marokko. Maar wat hij vast niet weet, is dat er nu een asfaltweg is in plaats van een pad. Het loopt wél lekker makkelijk, kunnen we er een beetje inkomen. En er komt nauwelijks verkeer langs. Later horen we trouwens dat deze asfaltweg een jaar geleden is aangelegd om toeristen in de winter naar een skigebied te vervoeren. Al klimmend in de zon is het behoorlijk warm geworden. Na anderhalf uur kunnen we van de weg af om het oude pad te volgen en twee gidsen die met een groep op pad zijn, helpen ons op weg. Een tijdlang wisselen pad en weg elkaar af tot we bij een colatentje komen. Vanaf hier blijven we permanent het pad volgen. Het gaat steeds harder waaien en soms worden we gezandstraald of blijven maar met moeite op de been. Dan bereiken we het eerste dorp, maar we besluiten door te lopen naar het tweede dorp zodat we morgen minder ver hoeven te lopen.

En zo arriveren we in Tachdirt, na die dag 640 meter geklommen te hebben. Meteen stuiten we op ontzettend opdringerige meisjes, op het agressieve af, die van alles van ons willen. Daarna blijkt het enige guesthouse een sfeerloos en uitgestorven luxe hotel te zijn met een vreselijk onsympathieke eigenaar. Uiteindelijk lopen we mee met Ibrahim en na heel onhandig onderhandelen van onze kant kunnen we ook hier terecht voor 120 dirham per persoon. Veel te veel, constateren we al snel. Wat een verschil met het onderkomen bij mr. Abdul! Er blijkt alleen een hurktoilet te zijn, we frissen ons buiten op met een emmertje water. Thee drinken we buiten op een kleedje, stoelen zijn er niet. Als het een beetje gaat regenen, gaan we naar onze kamer. Het lijkt een soort gastenkamer met langs alle wanden een bank en zo is deze kamer eigenlijk een gecombineerde woon-, eet- en slaapkamer.

Ibrahim wijkt niet van onze zijde, ook al kunnen we nauwelijks communiceren. Blijkbaar betekent voor hun gastvrij zijn dat je je gasten geen seconde uit het oog verliest. Hij zit vooral graag naast Vincent en later schuiven zijn oudste broer en nog een heer aan met wie we helemaal geen woord kunnen wisselen. Wél kennen we inmiddels twee berber-woorden: lebes (hoe gaat het?) en tenmirt (bedankt). Al met al heel bijzonder om dit zo mee te maken. Later loopt Ibrahim met ons mee naar de plaatselijke supermarkt om water te kopen. Nou ja,

supermarkt; het is een onopvallend hutje van 1 m² wat we zonder hem nooit gevonden hadden. Nu we zijn gasten zijn, is de stemming opperbest. Het blijkt een vreselijk leuk dorpje te zijn en we rollen van het ene in het andere tafereeltje. Je zou de groepen meisjes met hun gekleurde kleding en schapen in het prachtige avondlicht zo ontzettend graag op de foto willen zetten! Onderweg houdt een man ons een muntstuk van € 0,50 voor en hij is ontzettend blij als we hem er 5 dirham voor geven. Het veroorzaakt een waar oloppeje. Inmiddels is het ons duidelijk geworden dat hier weinig toeristen komen en ze blij zijn met elk verzetje.

Als Ibrahim het avondeten komt brengen, blijkt het heel weinig te zijn; nog niet eens genoeg voor één persoon, laat staan voor twee mensen die de hele dag met volle bepakking rondsjouwen. Ibrahim is zichtbaar van slag als we om meer vragen; gastvrijheid is in Marokko erg belangrijk en het is daarom erg als je daarin te kort schiet. Mogelijk hebben ze niet meer; ze wisten van te voren niet dat wij zouden komen en je kunt hier niet even naar de supermarkt gaan om in te slaan. Gelukkig krijgen we nog een gebakken ei en vervolgens prijzen we het eten de hemel in, omdat we het anders wel erg sneu voor Ibrahim vinden. Als we vragen of we morgen al om zeven uur kunnen ontbijten, zegt Ibrahim: Inch'Allah, oftewel: als Allah het wil.

Donderdag 15 april – dag 2 van de trekking

Ingrid heeft bijna de hele nacht klaarwakker naar het plafond liggen staren. Niet echt de ideale voorbereiding voor de pittige wandeldag die voor ons ligt en Vincent vertelt aan het eind van de trekking pas dat hij er daarom die dag een hard hoofd in had. We hopen nog steeds om zeven uur te kunnen ontbijten, maar het Inch'Allah van Ibrahim staat nog vers in ons geheugen gegrift. Vincent begint daarom alvast om kwart voor zeven hard bonjour te roepen en niet lang daarna zet de oudste zoon het ontbijt buiten op het tafeltje. De zon schijnt lekker, jammer dat er geen stoelen zijn.

Een uur later gaan we op pad, in het gezelschap van een jongen en meisje uit het dorp die om geld blijven zeuren. Als we niet toegeven, probeert de jongen ons gefrustreerd de verkeerde kant op te sturen maar Vincent laat zich niet in de maling nemen. Als we de weg en het dorp verlaten, houden de kinderen het voor gezien en begint voor ons het echte werk. Via rotspaden gaat het vanaf nu alleen nog maar omhoog. We volgen de witte of - iets minder steile - rode stippen route. Later horen we dat dit twee marathonroutes zijn, respectievelijk de Italiaanse en de Franse. Ons tempo ligt beduidend lager en het laat zich raden door wie dit komt. Het is vrij pittig maar met genoeg pauzes goed te doen. We worden door twee rappe Amerikanen ingehaald, de enige twee toeristen die we tijdens de hele trekking zien.

We passeren de sneeuwgrens en na 800 meter klimmen en bijna vier uur lopen, staan we op de pas op 3.230 meter hoogte. Nota bene op een groot sneeuwveld, dat hadden we niet verwacht! Het is koud, vooral aan onze vingers. Achter een grote rots, uit de wind, zitten een oude man en een jongen met hun ezel. We herkennen ze van het dorp. Ze wisten dat we langs zouden komen en wachten ons op met een paar colaatjes. De twee Amerikanen zijn langs gestoven maar wij kunnen het niet over ons hart verkrijgen om niets te kopen. Daarna gaat ieder zijns weegs; zij weer terug naar hun dorp en ons wacht een afdaling van 900 meter!

Het uitzicht is spectaculair met mooie wolkenluchten boven de Hoge Atlas. Het is werkelijk adembenemend. Er liggen veel losse stenen en gruis en we hebben voor de afdaling onze wandelstokken dan ook hard nodig. In de diepte zien we steeds ons pad liggen. Het is zwaar en Vincent neemt wat bagage over van Ingrid. We steken wat riviertjes over en dalen verder de diepe vallei in. Vrij onverwacht zien we links om de hoek een klein dorp met terrasakkers in de zon liggen. Het ligt er prachtig bij tegen een helling van het Atlasgebergte en al afdalend komen we steeds dichterbij. Het blijkt ons einddoel van die dag te zijn: La Bassene op 2.350 meter hoogte.

La Bassene telt ongeveer 20 huisjes, er is geen elektriciteit en eindelijk zien we eens geen ontsierende schotelantennes. Deze mensen leven zo in hun eigen wereldje, velen zullen in hun hele leven nooit uit dit dorpje komen. Een oude man (mr. Mohammed) zwaait ons tegemoet en na acht uur lopen en 900 meter afdalen nemen we onze intrek in zijn guesthouse. Inclusief een heus toilet met wastafel en – tot Vincents vreugde – veel haakjes. En zelfs een zonnepaneeltje voor de lampen. Hij stemt meteen in met ons bod van 120 dirham per persoon, dus het is ongetwijfeld veel te veel. Met muntthee en zoute pinda's installeren we ons in de zon op het terras. Een perfecte afsluiting van een hele mooie wandeling.

Vanaf ons terras kunnen we onopvallend het leven van alledag bekijken. Twee meisjes die keukentje spelen, vrouwen die in hun groentetuintje werken, luierend vee. Het is eind van de middag, de dag loopt ten einde. Plotseling komt er vanaf de top van de berghelling een grote kudde geiten en schapen. Eén herder hoedt in zijn eentje met een paar honden het vee van het hele dorp. Ze golven de helling af richting het dorp. Daarna zien we iets unieks: de dieren splitsen zich op in kleine groepjes en lopen helemaal alleen de steegjes door tot ze bij hun eigen stalletje zijn. Ze weten precies waar ze zijn moeten. Ondertussen draait mr. Mohammed onze maaltijd in elkaar en trekken wij steeds meer kleding aan want het wordt fris op deze hoogte. Het eten is goed en veel met ook nu weer tajine. Een prachtige sterrenhemel is ons toetje.

Vrijdag 16 april – dag 3 van de trekking

Voor we vertrekken, lopen we eerst een rondje door het dorpje. Dat valt door de steile straatjes nog niet mee. De verzamelplek is midden in het dorp bij de waterplaats waar de vrouwen de was doen en de koeien hun dorst lessen. De schapen en geiten worden net verzameld om er weer met de herder op uit te trekken. We vertrekken pas om half elf en ons wacht vandaag weer een lange afdaling. Anderhalf uur later en 330 meter lager komen we aan in Timichi. Een deel van het dorp wordt momenteel verplaatst vanwege rotsval. Erosie is hier een serieus probleem en de weinige bomen die er nog zijn, worden door prikkeldraad tegen houtkap beschermd. We zijn blij dat we afgelopen nacht in La Bassene hebben overnacht en niet hier.

Het eerste stuk is landschappelijk gezien nog erg mooi. Diep beneden ons in de rivierbedding loopt een karavaan met ezels die afgeladen met spullen terugkomen van de 'stad'. Even naar de winkel gaan is er hier niet bij. Vincent ziet eindelijk kans om twee Berber-dames op de foto te zetten die per ongeluk zijn beeld in lopen. Gaandeweg merken we dat dit gebied steeds meer ontwikkeld wordt: er komen elektriciteitspalen en steeds meer dorpen zijn met een onverharde autoweg bereikbaar. Bij één dorp blijven twee jochies zeuren om van alles en nog wat: geld, eten, de wandelstokken, een horloge, het zonnehoedje, de bril van Vincent. Op zulke momenten ben je dan blij dat je zo'n dorp kunt verlaten.

In totaal dalen we die dag 850 meter af en klimmen er 175, die vreemd genoeg niet in de wandelgids vermeld stonden. Bij de laatste pas en voordat we aan de laatste stevige afdaling beginnen, eten we eerst een paar Bifi's met zicht op de vallei van Setti Fatma. De afdaling is voor Vincent een ware martelgang, omdat een oude knieblesure danig begint op te spelen. Het laatste stuk lopen we door de rivierbedding en zo keren we langzaam maar zeker terug naar de 'beschaafde' wereld: Setti Fatma. Het is hier in één woord afschuwelijk: auto's, schreeuwerige terrassen, souvenirstalletjes, kamelen die wachten tot ze volgevreten toeristen moeten vervoeren. Dit is even omschakelen en een behoorlijke afknapper na al het moois wat we de afgelopen dagen gezien hebben. We eten vroeg en trekken de deur van onze kamer achter ons dicht om deze wereld toch vooral buiten te kunnen sluiten.

Zaterdag 17 april – terug naar Marrakech

Tot onze verrassing slapen we goed die nacht; om klokslag kwart over acht gaat alle muziek uit. 's Ochtends vroeg liggen de meeste mensen nog te slapen en krijgen we het Marokko-gevoel weer terug. We ontbijten in een leuk lokaal tentje. Hij durft 10 dirham voor een kop thee te vragen, maar daar staat tegenover dat het eten erg goedkoop is. We geven een zwerver een kop soep. Daarna lopen we naar de grands taxi's. Het is 25 dirham per persoon of 150 voor de hele Mercedes. De chauffeur wil het liefst meteen vertrekken, maar wij willen wachten tot er meer mensen zijn. Na een uur is er nog steeds niemand, dus gaan we toch maar. De vaart zit er goed in. Halverwege komt er een dame bij en een official geeft een tas met spullen mee. Anderhalf uur later zitten we al weer in de hectiek van Marrakech. Daar wacht ons de beloning voor drie dagen hard werken: een overnachting in een riad.

Na dagen zweet en stof kunnen we eindelijk weer onder de douche, en hij is nog warm ook. Wat een genoegen! Daarna gaan we naar ons vaste adresje voor een broodje kaas. Eigenlijk hebben ze middagpauze, maar blijkbaar kijken we zo teleurgesteld dat we toch binnen mogen komen en er wordt zelfs speciaal voor ons kaas gehaald. Subliem. We zijn weer helemaal klaar voor de soeks van Marrakech en gaan op zoek naar de merdesa. Dit wil niet echt lukken en zelfs Vincent is het spoor volledig bijster (Ingrid al veel eerder), maar daardoor zien we dingen die we misschien anders niet gezien hadden. We belanden namelijk in het ambachtelijke gedeelte en hebben grote bewondering voor hun vakmanschap. De wolvenvers, rijen mannen achter naaimachines die kleding maken, muiltjes, manden, het gehamer van de siersmeden. Dit is duidelijk een mannenwereld en ze zijn allemaal erg vriendelijk (op de wolvenvers na, die zijn ronduit onsympathiek), maar ook nu weer 'no photo's'.

Na heel veel vragen vinden we dan toch nog de Ben-Youssefmedersa te vinden en kopen een combinatiekaartje waarmee we ook nog het museum van Marrakech en de koebba van de Almoraviden kunnen bekijken. De merdesa moet een van de interessantste monumenten van de stad zijn. Deze Koranschool uit 1570 bood plaats aan 900 leerlingen en was de grootste van heel Noord-Afrika. We komen er ogen tekort: de vloeren, de zolderingen, de details van de hooggewelven enzovoorts. De mozaïken, het houtsnijwerk, de marmeren zuilen (vroeger was een kilo marmer net zo duur als een kilo rietsuiker) zijn beeldschoon. Al met al erg de moeite waard.

Aansluitend bekijken we ook nog even snel voor sluitingstijd de andere twee bezienswaardigheden van ons combinatiekaartje en daarna lopen we weer naar het Place Jemaa-el-Fna voor een verse jus. Het is er supertoeristisch, misschien dat dit ons na de trekking eens te meer opvalt. Inmiddels weten we ook dat het eten er relatief duur, de porties klein en de kwaliteit schamel is. Gelukkig hebben we inmiddels in een zijstraat wat leuke restaurants ontdekt waar de tajine tenminste de moeite waard is.

Zondag 18 april – met de huurauto op pad

De dag begint met een heerlijk uitgebreid ontbijt op het dakterras van ons riad. Daarna gaan we bij Hassan onze huurauto ophalen, een nieuw model Ford Fiesta die er goed onderhouden uitziet. Behalve autoverhuurder is hij ook gids en hij is erg verbaasd als we vertellen dat we de trekking zonder gids en ezel gedaan hebben. Hassan brengt ons eerst het hectische centrum van Marrakech uit en legt ons onderwijl de belangrijkste verkeersregels uit. En dat je vooral nooit in discussie moet gaan met een Marokkaanse agent en nooit lifters mee moet nemen. Na alle goede raad kruipt Vincent achter het stuur en pakt Hassan de bus terug naar de stad.

We koersen richting Ouarzazate en pakken bij Amerzgane de N10 richting Tazenakht. We zijn verbluft door de schoonheid van het landschap, het is een soort Monument Valley in het klein. Wat een superroute en bijna geen auto's. De vele bijenkasten doen Vincent aan Tibet denken. Het is hier zo rustig dat iedereen elkaar bij het passeren groet. Heel af en toe zien

we een lifter maar die durven we niet mee te nemen na het verbod van Hassan en alle horrorverhalen uit onze reisgids.

Als we in een verwaald dorpje komen, gaat Ingrid bij een theehuis een fles water kopen. Het zit er bommetjevol met heren die een voetbalwedstrijd kijken en er valt een doodse stilte als Ingrid naar binnen stapt. Verschrikt wordt de eigenaar erbij gehaald en na wat ge-lebes en ge-tenmirt van Ingrid is het ijs volledig gebroken. Oftewel: slechts twee woordjes Berber kunnen – letterlijk – heel wat deuren openen.

Eind van de middag belanden we na 330 kilometer rijden in Agdz en vinden een fijne slaapplek buiten de stad. Het is wél prijzig (320 dirham voor 2 personen) maar het is dan ook een heerlijke plek en hopelijk hoort daar ook heel veel lekker eten bij. We zitten op 975 meter hoogte.

Maandag 19 april - Kasbah en pizza

Na het ontbijt vetrekken we richting het zuiden. Inmiddels hebben we besloten om niet helemaal naar het zuiden te gaan waar je kunt ‘snuffelen’ aan de woestijn; het schijnt hypertoeeristisch te zijn terwijl de echte woestijnen op een heel andere plek zijn. We rijden een mooie route door de vallei van de Drâa en zien veel in het zwart geklede vrouwen. Het is duidelijk de dracht van dit gebied. Er zijn hier weinig auto’s, de meeste mensen lopen, fietsen of rijden op een ezel. Steeds weer steken ze in een vriendelijk gebaar hun hand op. En ook nu weer veel lifters. Het is hier voor veel mensen de enige mogelijkheid om wat grotere afstanden te overbruggen en we voelen ons vooral bij oudere mensen steeds bezwaarder dat we niemand meenemen. Maar al die waarschuwingen rondom lifters zullen toch niet voor niets zijn?

Als we de vallei gezien hebben, draaien we om en rijden terug naar Agdz. Daar bezoeken we Tamnougalt, waar nog enkele van de kashba’s bewoond zijn. We vinden er een gids die aardig Engels spreekt en ons door de nog intacte straatjes leidt. Het is er vrij uitgestorven; vroeger woonden er 1.200 mensen en nu nog maar 160. Bovendien is er geen enkele toerist te zien. De muren zijn gemaakt van een mengsel van klei, stro en water en de bouwstijl doet erg denken aan Mali. Dat is niet zo verwonderlijk omdat Tamnougalt deel uitmaakte van de karavaanroute vanuit Afrika. Al met al is het bijzonder fraai, een soort sprookjeswereld of filmset waar je in stapt maar dan echt!

Terug in Agdz gaan we eerst een patatje eten en daarna gaan we op zoek naar een internet-café. Vincent speurt de straten af en Ingrid vraagt het bij het patatadresje. Er wordt meteen een jongen uit de keuken geroepen die voor haar uit loopt. Helaas staat de beheerder net op het punt om het internetcafé af te sluiten om thuis te gaan eten en dit familiegebeuren is zo ongeveer het belangrijkste moment van de dag. Die zien we voorlopig niet meer terug, dus we gaan maar naar een ander café. Europa blijkt helemaal in de ban te zijn van een IJslandse aswolk die na een vulkaanuitbarsting zuidwaarts is gewaaid. Sinds afgelopen donderdag is er in Europa geen vliegverkeer meer mogelijk, ook niet naar en vanaf Marokko. We begrijpen nu waarom we hier bijna geen toeristen tegenkomen.

We rijden een mooie route naar Tabounte, vlak bij Ouarzazate en nemen onze intrek in hotel Zaghero, een voor onze begrippen luxe hotel met een mooie binnenplaats met zwembad. Er is hier weinig te beleven en we besluiten Ouarzazate te verkennen. Op het sfeervolle plein treffen we een leuke mix aan van Marokkanen en buitenlanders en we scoren een pizza op een leuk terras. Weer eens wat anders dan die eeuwige tajine. Het internet is supertraag, maar wat maakt het uit: het is vakantie. De warme douche is subliem!

Dinsdag 20 april – Brad Pitt en onze eerste lifter

Na een heerlijk ontbijtbuffet gaat Ingrid op het postkantoor nog een laatste postzegel kopen. Het gaat er lekker chaotisch aan toe; terwijl de baliemedewerker de ene klant een formulier laat invullen, wenkt hij Ingrid. En terwijl hij Ingrid aan het helpen is, komt er nog iemand bij staan om iets te vragen. En zo staan we met z'n drieën naast elkaar terwijl de baliemedewerker alles onder controle heeft.

We verlaten Tabounte en rijden via Ouarzazate naar Aït-Benhaddou, een van de meest indrukwekkende ksars van het zuiden. Hij staat op de UNESCO – lijst en is vooral bekend omdat Bradd Pitt en Cate Blanchett er een film op hebben genomen, getiteld Babel. En om iets verder terug in de tijd te gaan: de makers van Lawrence of Arabia hadden het bij het rechte eind toen ze deze locatie uitkozen om opnames te maken. Het is even zoeken geblazen en in eerste instantie rijden we te ver door. Misschien omdat er maar één toeristenbus staat en ons dat wel erg weinig lijkt. Eerst moeten we langs wat souvenirwinkeltjes en dan zien we aan de overkant van de rivier de ksar in al zijn pracht liggen. De ooievaar op zijn nest op de hoofdtoeren maakt het plaatje compleet. Via een dammetje van zandzakken steken we de rivier over en betreden de ksar, de verstevigde stad, met zijn hoektorens, wirwar aan steegjes en mooie roodgeleurde kashba's. In de eerste plaats hebben de kashba's altijd als schuiloord gefungeerd. Tegen slecht weer, tegen zandstormen, tegen wind en hitte, tegen vijandelijke aanvallen. Net buiten de muren maken ze de stenen waarbij ze de klei kneden door er met laarzen doorheen te lopen.

We rijden naar Skoura en gaan daar van de weg af. De bedoeling is om een soort slinger door de bergen te maken maar het is onduidelijk of dit met een gewone auto kan. In het begin gaat het goed, tot het asfalt stopt en we de juiste afslag missen. Wat een rampentocht! Maar volgens een Fransman met kaarten en GPS die we onderweg tegenkomen, zitten we goed. Dus daar gaan we weer. Als Ingrid al geen diaree had van het eten dan toch zeker wel van deze helse tocht. Af en toe genieten we van de schitterende bergen en valleien maar meestal zitten we met samengeknepen billen naar de weg te turen. Na een uur stuiteren we een bergdorp binnen en Vincent gaat de weg vragen aan een paar heren die in het gras liggen te niksen. Ingrid blijft in de auto en daar dringen in een mum van tijd tientallen kinderen omheen die van alles roepen en willen. Ze zien waarschijnlijk niet dagelijks een Ford Fiesta met Hollanders erin en zijn dan ook vooral heel erg nieuwsgierig. We blijken helemaal fout te zitten en teruggaan is de enige optie. De weg zou alleen maar slechter worden, al gaat dit ons voorstellingsvermogen inmiddels te boven.

En daar gaan we weer, terug naar Skoura. Daar pikken we onze eerste lifter op, een oude man. Enigszins timide zit hij achterin. Bij onze 'ça va?' toont hij een verlegen lachje maar bij onze 'lebes?' wordt de glimlach breder. Ingrid biedt een biscuitje aan om het ijs verder te breken. Er zitten er nog twee in: precies één voor onze lifter en één voor Vincent. Maar blijkbaar voelt onze lifter zich al zo op zijn gemak dat hij ze allebei pakt. Soms blijf je lachen hier! Als hij op de plaats van bestemming is rijden wij door naar Boumalne, een wat grotere stad.

We zijn moe na deze lange dag. Het hotel dat we uit de reisgids gekozen hadden blijkt in één woord afschuwelijk te zijn. In eerste instantie is er niemand, alles is donker. Na een hele tijd komt er iemand om wat kamers te laten zien (die geen van alle schoon zijn), maar we zijn eigenlijk wel uitgekeken. Uiteindelijk belanden we in een nogal luxe hotel wat 500 dirham per nacht zou moeten kosten maar dat is ondenkbaar. Na heel wat heen en weer gepraat komen we uit op 400 dirham, inclusief avondeten en ontbijt. We gaan snel op het terras zitten voor de zon achter de bergtoppen wegzakt. Het is een fijne plek op 1.600 meter hoogte met een wijds uitzicht. Het restaurant is erg mooi met lekkere banken en veel kussen. Maar uiteindelijk gaat het toch om het eten en vooral de tajine van mals rundvlees zullen we niet snel vergeten.

Woensdag 21 april – nog meer lifters en de vallei van de Dadèskloof

Vandaag gaan we naar een markt net buiten Boumalne waar mensen uit de wijde omgeving op afkomen. We rijden er met de auto heen. Het is echt een heel leuke en levendige markt waar van alles en nog wat verkocht wordt. Tapijten, theepotten, uien, oude schoenen, tadjine-schalen, geitenkoppen. Echt teveel om op te noemen. Aan close-ups wagen we ons nog niet, maar met wat overzichtsfoto's zijn we ook al heel tevreden. We zijn de enige toeristen en trekken gelukkig weinig aandacht. Behalve van één jongen. Hij blijft maar quasi onopvallend om ons heen draaien. Soms loopt hij achter ons en soms voor ons en als hij dan naar links gaat, gaan wij naar rechts. En ja hoor, binnen de kortste tijd is hij weer bij ons in de buurt. We kunnen niets anders bedenken dan dat hij op ons geld uit is en met veel verbale tam-tam ontmaskeren we hem. En dan komt zelfs een Hollandse boodschap over. Schuld-bewust druipt hij af. Na dit akkefietje kopen we nog een theepotje bij twee jongens. Een leuk aandenken aan Marokko, maar ook vooral aan deze markt.

We stappen weer in de auto, rijden naar de vallei van de Dadèskloof en nemen onze intrek in Auberge Miguirne op 1.650 meter hoogte. De wandeling die we voor ogen hebben, kunnen we niet maken omdat het rivierwater te hoog staat. Erg jammer. Dan gaan we maar met de auto de vallei in, volgens onze reisgids een tocht die je onder geen beding mag missen. De weg gaat gestaag en met vele haarspeldbochten omhoog. Hij is weliswaar verhard, maar sommige stukken zijn door vallend gesteente erg slecht. Na onze eerste lifter van gisteren is het hek helemaal van de dam. Eerst kruipt er een ielig vrouwtje uit de bergen op de achterbank, later nemen we ook nog een oudere man mee. Ze geven ons en elkaar een hand en genoeglijk hobbelen we door. Liften is voor hun de enige optie want openbaar vervoer is er niet. Het vrouwtje stapt al vrij snel uit en bedankt ons uitvoerig (sukran). De oude man moet veel verder. Onderweg wijst hij ons op mooie uitkijkpunten. Regelmatig stoppen we om een foto te maken en hij geniet zichtbaar. Als hij hier al vaker komt, zal hij er toch vooral langsrijden en zo wordt het ook voor hem een soort toeristisch uitje. Hij wil zelfs op de foto. Uiteindelijk zetten we hem af in Msemrir en hij ziet meteen wat bekenden die meteen als dank thee voor ons gaan zetten. Het duurt eeuwig voor het klaar is en ondertussen laat de oude man zijn adresgegevens zien, want hij wil graag dat we hem zijn foto toesturen. Hij blijkt maar twee jaar ouder te zijn dan Vincent. Zijn vrouw en vijf kinderen zijn al overleden, hij heeft alleen nog maar één dochter en heeft zichtbaar een zwaar leven achter de rug.

Inmiddels is het eind van de middag als we weer terug rijden. De namiddagzon schijnt prachtig op de ons omringende bergen en we stoppen regelmatig voor foto's. Weer terug in ons onderkomen pakken we meteen de wandelstokken om te kijken of we toch nog iets van de wandeling kunnen maken maar inderdaad stuiten we al snel op een rivier waar we onmogelijk overheen kunnen komen. Dan maar wat anders proberen en een paar rumoerige jochies proberen zich als gids op te werpen. Maar wij gaan liever ons eigen gang en als je achter die jongens aan blijft lopen dan weet je zeker dat ze na afloop geld willen hebben omdat ze zogenaamd je gids waren. Iets verderop ligt een boomstam over de snelstromende rivier, maar Ingrid durft er niet overheen. Vincent voor de foto wél. Vanaf de andere kant naderen net twee vrouwen met grote takkenbossen op hun rug maar nog voordat Ingrid kan afdrukken, duiken ze weg achter een struik.

Na een klein rondje zijn we weer terug. Onze douche ziet er uit alsof hij elk moment van de muur kan vallen, maar tot onze verrassing hebben we de lekkerste douche in tijden. En dat is nog maar het begin! De maaltijd is geweldig met een uitgebreide salade, tajine en een toetje. Het restaurant is erg sfeervol met nog maar drie andere gasten. Overall is veel leegstand door de crisis en de aswolk.

Donderdag 22 april – de vallei van de Rozen, maar dan zonder rozen

Na een goede nachtrust beginnen we vroeg met een heerlijk ontbijt op een zonnig terras. We hebben schitterend zicht op de Dadèskloof en het is eigenlijk jammer om hier zo snel al weer

weg te gaan. Helaas vliegen de dagen hier voorbij. Als we weer in Boumalne zijn om te tanken, gaan we kort internetten om te kijken wat de aswolk doet. Het vliegverkeer is inmiddels weer goed op gang gekomen en we verwachten dus weinig problemen voor onze terugvlucht. Bij de benzinepomp raakt Vincent aan de praat met een Marokkaanse man in een glanzend trainingspak. Hij blijkt een tijdje in Nederland gewoond te hebben en hier nu een winkeltje te runnen. Hij praat nog behoorlijk goed Nederlands en heeft duidelijk zin in een praatje.

We gaan de vallei van de Rozen in, maar die doet zijn naam eigenlijk geen eer aan. We zien geen enkele roos, alleen klaprozen in de kleine veldjes om ons heen. Blijkbaar weten we de juiste plekken niet te vinden of we zijn in de verkeerde tijd. We nemen onze intrek in Gite d'etape Mouha Ousri en weten af te dingen van 400 naar 300 dirham. Nog steeds een goede prijs, dus daar hoeven we ons niet schuldig over te voelen. Maar het geeft aan dat ze om gasten zitten te springen. De auberge ligt het hoogst in het dorp en vanaf het terras heb je dan ook een weids uitzicht over het dal.

Tijdens de thee worden we het met een jongen van ons onderkomen eens over een soort excursie waarbij we 40 minuten rijden hier vandaan worden afgezet en daarna terug kunnen lopen door een mooie vallei. Dat lijkt ons wel wat en snel pakken we onze spullen. Vincent pakt nog snel wat uit de auto en dan vraagt onze chauffeur: "Rij jij of ik?" Hoezo in onze auto??? Het blijkt dat hun eigen auto al in gebruik is en daarmee gaat het hele feest niet door: we mogen en willen niemand anders in de huurauto laten rijden want het kan goed zijn dat de weg te slecht is. En voor deze constructie vinden we 200 dirham (20 euro) ook wel erg veel. We balen ontzettend en besluiten dan alleen een poging te wagen. We rijden een stukje en gaan dan op goed geluk aan de wandel.

Al snel moeten we de rivier oversteken, iets wat voor Vincent met zijn Teva-sandalen geen probleem is. Maar dan moet Ingrid nog en die draagt nog steeds haar trombosekous. Vincent draagt Ingrid, gelukkig was de situatie niet andersom ☺ (Ingrid teva's en Vincent een kous). We lopen langs de rivier verder, het is een vrij gemakkelijke en vooral leuke wandeling. Af en toe lopen we door een dorpje, auto's komen hier niet. Een jochie komt met zeven eurocent aanrennen en is dolblij met de dirhams die we hem geven en eerlijk gezegd hebben we hem daar wél een beetje mee gematst. Ook lopen we langs een begraafplaats en eerder hebben we al gehoord dat alle moslims op hun rechterzij begraven worden, met het gezicht naar Mekka.

Inmiddels hebben we al een heel eind gelopen. Zullen we terug gaan of toch nog een stukje verder? Toch nog maar een klein stukje, langs twee honden die luid blaffend hun terrein verdedigen. We houden ze op afstand met wat stenen, want die liggen hier genoeg. Nog even uitrusten voor we teruggaan en we gaan op twee zakken graan zitten die er wat verloren langs het pad bijliggen. Opeens komen er twee meisjes met een ezel aan en het is wel duidelijk waar ze voor komen. Vincent helpt de zakken op de ezel te tillen, de meisjes bedanken hem stralend en lopen het ommuurde dorp in. Ze komen terug met hun moeder die ons op de thee uitnodigt. En dan mogen we de Marokkaanse gastvrijheid in volle glorie ervaren.

In de woonkamer staat alleen een kast en een TV-tje, maar onder veel gegiechel van de meisjes wordt alles in gereedheid gebracht. Op de grond leggen ze achtereenvolgens een mat, kleed, deken en kussens neer. Een van de meisjes draagt een schaal met water binnen zodat wij onze handen kunnen wassen. Daarna draagt een andere dochter de thee op een tafeltje binnen. Erbij een schaal met koekjes en noten en later brood met een soort gesmolten kaas. Zij gebaren steeds om toch vooral veel te nemen. Wat vinden we het jammer dat ons Frans zo belabberd is en wat jammer dat we ons fotoboekje niet bij ons hebben. Dan hadden we tenminste wat Hollandse en familiekiekjes kunnen laten zien. Nu laten we de foto's zien die we tot nu toe in Marokko gemaakt hebben. Ook hier kijken ze met veel interesse

naar, want hun wereld is niet veel groter dan hun eigen dorp. Het gezin bestaat uit negen personen, de ouders en zeven dochters; de vader is elders aan het werk, twee meisjes zitten op school en de andere vijf zijn hier. De jongste is een schatje en als ze ons camerafoedraal als een hoedje op haar hoofd zet, heeft iedereen de grootste lol. Al met al een hartverwarmend bezoek, dat voor altijd in ons geheugen gegrift staat. Het zal wel moeten, want foto's maken lukt ook hier niet? "Pourquoi?" Ze begrijpen echt niet wat we met al die foto's doen. We nemen afscheid en Ingrid krijgt vier zoenen op een wang. Wat een gastvrijheid en lieve hartelijkheid, op al onze reizen hebben we dit nog nooit zo sterk ervaren.

Dezelfde weg lopen we weer terug door het mooie avondlicht. Onderweg komen we steeds weer vrouwen tegen met grote bossen gras op hun rug waar de klaprozen uitsteken, kohl om de ogen. Al met al een hele fijne dag. Terug in het hotel eten we voor het eerst couscous en gaan vroeg naar bed. Het beddengoed is enorm kitscherig.

Vrijdag 23 april – terug naar Marrakech

Vandaag staat in het teken van de terugreis naar Marrakech. We hebben een hele rit voor de boeg en gaan vroeg op pad. Al snel staat er een oude man te liften, Ingrid stapt uit om de deur van de achterbank voor hem open te doen, maar hij gaat gemoedelijk voorin zitten. Dat wordt de achterbank voor Ingrid, met het gezicht in de plooi maar inwendig gierend van de lach. Heerlijk wat je hier steeds weer meemaakt!

In het dorpje El-Kelaa M'Gouna willen we nog even een rozendistilleerderij in, maar die gaat pas 's middags open. Helaas, dat gaat ons dus niet lukken. We rijden terug naar Skoura en gaan daar meteen van de hoofdweg af richting de bergen. Doodstil is het er en we komen geen enkele auto tegen. Het is een goede weg die helemaal geasfalteerd zou moeten zijn. Dat is ook zo, maar vanaf Ghassaf wordt de weg slechter door vallend gesteente en landslides. Al snel komen we twee Fransen tegen die graag willen weten hoe de conditie van de weg is die achter ons ligt. We kunnen ze gelukkig geruststellen, maar zij ons niet. Als we de Fransen moeten geloven is de volgende vier kilometer erg mooi, maar slecht. Na onze bizarre rit van afgelopen dinsdag valt dit stuk ons eerlijk gezegd mee, al zijn we toch blij dat we hier geen tegenliggers tegenkomen. Maar op één punt hebben de Fransen in ieder geval gelijk: het is een vreselijk mooi stuk. We rijden door een smal dal met links en rechts steile wanden. Links van ons een kronkelend riviertje en veel bloemen. Misschien is dit wel het mooiste dat we tot nu toe gezien hebben en het is dan ook niet voor niets dat dit stuk op de Michelin-kaart als groene route gemarkeerd is. Als we het slechte stuk gehad hebben, waren we bij de rivier de auto een beetje schoon, om in ieder geval de indruk te wekken dat we alleen op geasfalteerde wegen gereden hebben. Achteraf bleek dit helemaal geen probleem!

Demnate blijkt 53 kilometer verderop te liggen en eerlijk gezegd valt ons dat wat tegen omdat je hier nog geen 30 kilometer per uur kunt rijden. Toch moeten we nog over een tweede pas van 2.150 meter. In een slakkengangetje kachelen we verder, de uitzichten blijven fantastisch. Voor veel mensen zit de dag er weer op en ze keren huiswaarts. We zien veel vrouwen en meisjes die de schapen terug drijven. Met een bijna lege tank komen we aan in Demnate, de benzinepomp had niet veel langer op zich moeten laten wachten.

Het blijkt nog 110 kilometer naar Marrakech te zijn, maar gelukkig is het een snelweg. Wat heet: regelmatig steekt er een paardenwagen over en passeren we trekkers, wandelaars en fietsers. De zon gaat zakken en overal zien we grote graanvelden. De graanteelt slorpt 80% van de watervoorraden van het land op en het neemt ook nog eens driekwart van de beschikbare bebouwbare oppervlakte in beslag. Het moge duidelijk zijn dat er iets moet gebeuren. Het ambitieuze hervormingsplan 'Groen Marokko' mikt dan ook vooral op o.a. olijfbomen en amandebomen.

Niemand heeft zijn licht aan. In Marrakech is het druk en donker, maar gelukkig weten we al een beetje de weg en Vincent rijdt behendig door de stad. Om half acht leveren we de auto in, we moeten even wachten want de eigenaar is naar de moskee. Niks geen eindcontrole. We lopen het centrum in naar Hôtel Dar Youssef, ons vaste adresje. Het is even ontzettend wennen aan de drukte. De aswolk is duidelijk neergedaald, hordes toeristen zijn inmiddels aangekomen. Er zijn ook veel Marokkaanse toeristen, misschien omdat het vrijdag is. In ieder geval is het een gekkenhuis op de Place Jemaa-el-Fna. Al snel houden we het voor gezien.

Zaterdag 24 april – naar de kust

Vandaag ontbijten we vroeg op ons vaste adresje. Alle toeristen slapen nog, het is heerlijk rustig op straat. Alleen daarom al zou je vroeg opstaan, maar wij hebben iets anders voor ogen: de bus naar de kustplaats Essouira. Het is ontzettend warm in de bus, warmer dan buiten. Onderweg zien we weer veel graanvelden en ook een grote boom waar allemaal geiten op de hoogste takken staan. Je snapt niet hoe die dieren met hun smalle hoefjes dat voor elkaar krijgen. Een erg grappig gezicht is het in ieder geval! Na drie uur rijden zijn we Essouira (in het Arabisch: het kleine ommuurde fort). Er duiken meteen allerlei mensen op ons af met een onderkomen in de aanbieding. Nooit het allerleukste begin van een nieuwe plaats en meestal negeren we dat soort opdringerige hardnekkigheid. Maar nu lopen we uiteindelijk toch met een vrouw mee dwars door de drukte van de medina. Kijken kan altijd.

De kamers die ze ons laten zien zijn erg leuk, maar het sanitair is verhoudingsgewijs slecht. Soms gedeeld, soms te bereiken via een smalle wenteltrap naar een of ander donker hol. Daar hebben we geen 250 dirham voor over maar ze blijken ook nog een appartement van een Duitser te verhuren, één straatje verderop. Vincent gaat het bekijken en Ingrid hoort ondertussen dat alle Fransen weer naar huis zijn omdat hun vakantie voorbij is. Oftewel: ze zitten om gasten te springen en we kunnen dus goed onderhandelen over de prijs. Ook omdat we inmiddels de waarde van het geld een beetje kennen. En zo zitten we voor 200 dirham per nacht in een ontzettend leuk appartement in een stil straatje binnen de stadsmuren van Essouira. De medina is door UNESCO tot werelderfgoed uitgeroepen en bovendien mogen er geen auto's komen: dat belooft veel goeds!

Essouira is een echt kustplaatsje, een beetje zoals Scheveningen met een constant briesje en veel horeca en souvenirwinkeltjes. Het is er heerlijk relaxt en we blijven lang bij de haven hangen. Overal dobberen vissersboten, de vis wordt schoongemaakt en verkocht. Houten boten worden gebouwd, een oude boot wordt - omringd door nieuwsgierig mannelijk publiek – gesloopt. Vissersboten worden klaargemaakt voor vertrek, hele vrachtwagens met ijs worden in het ruim gelegd. Hier kun je wel uren blijven rondhangen en tot onze verassing kunnen we zonder problemen foto's maken. De tijd vliegt.

Ingrid haalt voor het avondeten bij een stalletje shoarma, we hebben niet voor niks een heel appartement tot onze beschikking. We zouden zelfs tajine kunnen maken, maar dat gaat wel wat ver. Tijdens het eten bespreken we de dag van morgen. Elke zondag is er namelijk in Had-Draâ (30 kilometer van Essouira) een van de grootste markten van Zuid-Marokko. Deze markt wordt al eeuwenlang op zondag gehouden, vandaar ook de naam van het dorp: 'had' betekent zondag en 'draâ' betekent markt. Daar moeten we gewoon heen, de vraag is alleen hoe. Een privé-taxi kost 200 dirham, in onze reisgids staat een vaag verhaal over busvervoer. Overigens raden de mensen van het hotel af om überhaupt te gaan: er is elke zondag de gewone markt en één keer per jaar een speciale markt waar vanuit het hele land ontzettend veel mensen op af komen. "Veel te druk," volgens hun. "Een buitenkansje," volgens ons. We liggen al vroeg onder ons Ikea-dekbed, de bus vertrekt morgen al om half zeven. Inch'Allah!

Zondag 25 april – gastvrijheid en paarden

Zonder enige problemen staan we al om half zes op en lopen door een uitgestorven Essouira naar – hopelijk – de bushalte. Het geluk lacht ons vandaag duidelijk toe: én we vinden de bushalte én er staat een bus die ook nog eens op tijd wegrijdt. Gaandeweg wordt de bus steeds voller, er gaat veel verkeer richting de markt. We stappen uit op een veldje buiten de drukte van de markt. Overal staan grote tenten en paarden en steeds horen we doffe knallen. Misschien om aan potentiële paardenkopers te laten zien dat de beesten niet bang zijn?

We scharrelen tussen de tenten door en maken makkelijk contact. Er zijn hier alleen maar mannen, de sfeer is prettig. Binnen de kortste tijd worden we in een tent uitgenodigd voor een kopje thee. Het blijkt een groep van 30 mannen te zijn die hier vier dagen lang in één grote tent verblijft. Vandaag is het de laatste en belangrijkste dag. Duidelijk voor hun het mooiste uitje van het jaar. We slenteren verder en raken al snel weer aan de praat (“Wat een mooi paard, is die van u?”) met een vriendelijke wat oudere man uit de Sahara. Hij wil graag met Ingrid op de foto en hijst zich met grote moeite zelfs in het zadel. Ook dit is een grote groep met mannen, deels in mooie blauwe kleding en ze willen allemaal op de foto. Werkelijk ongekend! En ook nu worden we in hun tent uitgenodigd en de thee en mooie kussen worden snel tevoorschijn gehaald. We krijgen allebei een blauw-zwarte Sahara-doek om ons hoofd gewikkeld en voor de groepsfoto krijgt Vincent een groot geweer in zijn handen gedrukt. Het is nog een ouderwets met buskruit geladen geweer. Die vooroorzaken dus de doffe knallen.

De stemming zit er goed in. Er wordt brood en een schaalje olie aangerukt. Ingrid kan net niet goed bij het schaalje met olie en in plaats van dat de olie wordt bijgehouden, pakt een van de heren hulpvaardig het brood uit Ingrids handen om het uitgebreid in de olie te dopen. Oftewel: we horen er helemaal bij en zijn als het ware door deze groep geadopteerd.

Een van de heren spreekt een beetje Duits en gaandeweg wordt ons duidelijk dat wij geluksvogels hier met onze neus in de boter zijn gevallen. Niks geen paardenmarkt, maar een groots ruitersfeest. We hadden het al op ansichtkaarten gezien en dachten toen: ha, ha, een leuk kunstje voor de toeristen. Maar dit is echt, hier in een tent met een Sahara groep die vol verwachting is over wat komen gaat. Een heuse Fantasia!!

Fantasia

“Het ruitersfeest biedt de ruiter de gelegenheid om met zijn rang en afstamming te pronken, want het paard was altijd al een teken van rijkdom bij de nomadische Arabieren- en Berberstammen. Het is een kleurrijk spektakel, waarbij oude oorlogstaferelen worden nagebootst. De rijkelijk uitgedoste ruiters sporen hun paarden aan voor een heroïsche, georganiseerde aanval waarbij hun rijkdommen nadrukkelijk in de kijker worden gezet. Daarbij worden ze luidkeels aangemoedigd door het publiek. Zijn de ruiters werkelijk uitstekend, dan is het indrukwekkendst de perfecte synchronisatie waarmee ze hun lange, met edelstenen ingelegde geweren afschieten. Wie de kans heeft om een dergelijk schijngevecht met eigen ogen te zien, moet die zeker met beide handen grijpen.”

De mannen in de mooie blauwe kleding zullen aan de Fantasia meedoen. De rest, waaronder onze vriendelijke oude man, helpt of is er voor de gezelligheid bij. De ruiters maken zich klaar, de paarden worden opgezadeld, het hangt overal in de lucht dat dit een belangrijk moment is. Ze klimmen in het zadel en daar gaan ze: onze mannen. De vriendelijke oude man neemt ons mee op sleeptouw en zorgt dat we een goede plek hebben. En dan voltrekt zich voor onze ogen dit geweldige spektakel. Honderden schitterende paarden en hun even schitterend uitgedoste berijders zijn klaar voor hun glorieuze moment. En dan is onze groep aan de beurt. Na een kreet van de aanvoerder rennen de paarden de zandvlakte over en aan het eind schieten ze hun geweren af. Dikke kruitdampwolken vullen het strijdtoneel. Daarna sluiten ze achteraan tot ze weer aan de beurt zijn. Het is haast magisch. We zien zelfs echte waterdragers die aan de mensen bekertjes met water verkopen. Ze zien er heel

anders uit dan de uitgedoste waterdragers van de place Jemaa-el-Fna die daar alleen maar rondlopen om geld voor foto's te vragen. Acteurs zijn het en gelukkig zijn er altijd toeristen die er in tuinen.

Het wordt steeds warmer en drukker en we besluiten om tot slot nog een rondje over de kermis te lopen. Altijd leuk! Een reuzenrad, schiettent, zweefmolen, botsautootjes waar een paar jongens met gevaar voor eigen leven het geld contant bij de wagentjes ophalen. Voor veel mensen zal dit de leukste dag van het jaar zijn en voor ons misschien ook wel. Bij de grands taxi's is het wachten op nog vier passagiers, maar dan komt er een bus die ook meteen vertrekt. Nadat Ingrid over het veld naar Vincent krijgt, weet hij er nog net op tijd in te springen. Met een slakkengangetje baant de bus zich een weg door de mensenmassa's. We zien onze eerste toerist van die dag. Wat een dag, zelden zijn we ons er zo van bewust geweest dat we getuige mochten zijn van een unieke gebeurtenis. Een dag om nooit te vergeten, dankzij onze Sahara-mannen. We hebben ze later alle foto's toegestuurd om ze op die manier voor hun gastvrijheid te bedanken.

Terug in Essouira strijken we neer op een terrasje en raken al snel aan de praat met wat Hollanders: een Marokkaans echtpaar dat hier net als wij op vakantie is (zij is in Essouira geboren). En Jan, de fietser. Hij is net klaar met een fietstocht die hij eigenlijk met zeven anderen zou maken. Uiteindelijk waren ze met z'n tweeën omdat de rest door de aswolk niet uit Nederland kon vertrekken opstijgen. Wat zuur als je daar zo hard voor getraind hebt. Voor de avond vinden we een leuk tentje met kefta en BB King op de achtergrond. Maar omdat het in een zijstraat zit, weten helaas maar weinigen het te vinden.

Maandag 26 april – nog een laatste muntthee

Voor het ontbijt vinden we een leuk straatje, eigenlijk meer een klein pleintje. Essouira is behoorlijk toeristisch en het is een verademing om daar even van weg te zijn en het leven van alledag te proeven. De kleine winkeltjes, de barbier en altijd weer de muntthee. Een leuk einde van ons verblijf hier. Terug in Marrakech valt ons meteen op dat het sinds de vorige keer een stuk warmer is. Behoorlijk onaangenaam eigenlijk en de Marokkanen klagen er zelf ook over. Dat wordt een aangepast programma en met veel moeite vinden we het fotografiemuseum, waar we letterlijk naar binnen drijven. Er hangen prachtige foto's van meer dan 100 jaar geleden. Het meest opvallende is toch wel dat sommige dingen nog precies hetzelfde zijn: de kleding, de gebruiksvoorwerpen, de sfeer op straat.

De volgende dag vliegen we terug en we kunnen maar één ding zeggen: Marokko heeft ons steeds weer verrast. De schoonheid van de natuur, de mystieke straatjes en bovenal de gastvrijheid van de mensen. Dat smaakt naar meer!